

<https://doi.org/10.38129/Ann.Yur.Ist.2020.4.2.10>

УДК 340.123: 340.134: 340.130.4(81-119)«Гайдегер»

ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА МАРТИНА ГАЙДЕГЕРА

ПРОЛЕГОМЕНИ ДО НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ

ОЛЕНА ПЕТРУШЕНКО (Вінниця, Україна) *

Мова для Мартіна Гайдегера – основний ключ до розуміння всіх процесів «істинного буття»¹. Поза мовою та лінгвістичною репрезентацією не можуть існувати жодні речі в людському видимому світі². Крім того, рецепція семіотичних і семантичних предметів людською свідомістю так само відбувається лінгвістичними способами. Мовний контекст перетворює людське життя на відмінну від іншого матеріального світу онтологічну субстанцію³.

Людина виокремлена зі світу речей, але не може існувати поза ним. Тобто, людина – річ, що маніфестує лише у взаємозв'язку з навколишнім середовищем⁴. Без цієї фундаментальної максими ми не зможемо рухатись далі в осмисленні екзистенційного філософування Мартіна Гайдегера. При цьому, саме лінгвістичні акценти, на думку видатного філософа, вплинули на становлення юриспруденції – ключової особливості західного світогляду та філософського інтерпретативного методу.

Не секрет, що Гайдегер завжди обстоював унікальність та універсальність західної філософії. Її він виводив із західного світогляду та базував на фундаментальних онтологічних (зокрема, генетичних) відмінностях між колективним «Орієнтом» та колективним «Окцидентом»⁵. Скажімо, західний

---

¹ Хайдегер Мартин. Разговор на проселочной дороге. Избранные статьи позднего периода творчества. М.: Высшая школа, 1991. С. 28-68.

² Рогалевич Н. Н. Краткий словарь по философии. Более 1000 статей. Минск: Харвест, 2008. С. 731-733.

³ Зайцева З. Н. Мартин Хайдегер: язык и время. / В кн.: Хайдегер Мартин. Разговор на проселочной дороге. Избранные статьи позднего периода творчества. М.: Высшая школа, 1991. С. 165-166.

⁴ Рогалевич Н. Н. С. 732.

⁵ Мельник В. М. Політична антропологія в окцидентальному та орієнтальному вимірах (порівняльний аспект): автореферат дисертації на здобуття наукового

світогляд спрямований на естетико-етичну аксіологізацію середовища проживання, тоді як східний світогляд маніфестує в позачасових нелінійних механізмах. Відповідно, східний («орієнтальний») світогляд для Гайдегера складніший та багатоманітніший, але, за рахунок цього, він є одночасно «негативістським». Усе, що не піддається людським розумом систематизації, уніфікації та пізнішій маскультовій редукації, на думку Гайдегера, перетворюється в набір символів та значень, непригаманних першопочатковим основам первісного мислення *homo sapiens*. Ось чому в «орієнтальних» філософських і духовних практиках Гайдегер, за нашими спостереженнями, бачив «екзистенційну» небезпеку для колективного «Окциденту».

Гайдегер завжди стояв на своєму. Західний світ для нього «важливіший», аніж «східний». Однак, така теоретична позиція висловлювалась філософом не тому, що він прагнув образити умовних «східняків». Ні. Колективний «Окцидент» для Гайдегера – це насамперед «свій світ, свій осередок», тоді як східні релігійно-філософські напрямки відображають «невідповідні» західному світогляду ідеали.

На ранніх етапах наукової діяльності Гайдегер стверджував, що «невідповідність» криється переважно в естетизації і гармонізації суцього, притаманній «західнякам». Однак, пізніше, після публікації головної праці «Буття та час» (1927), вчений трансформував першопочаткову позицію. Він зазначив, що «Схід» онтологічно несумісний із «Заходом». Людина «східного» спрямування для нього апріорично «інша». Тобто, якщо послуговуватись лекційними матеріалами вченого, оприлюдненими в період Третього Рейху, «східна людина – не є людиною». Згодом, німецький філософ відмовиться від радикально-шовіністичних тлумачень, зумовлених особливостями суспільно-політичної еволюції власної держави, але до кінця життя, перебуваючи в науковій самотності, Гайдегер підкреслюватиме: східне уявлення про «людське» та «західне людство» відмінні онтологічно та екзистенційно.

Примітивізуючи попереднє твердження, зауважимо: «антропос» західного типу має одне соціально-психологічне наповнення, тоді як східні люди користуються зовсім іншими детермінантами розвитку. Передбачаючи наростання процесів глобалізації у майбутньому, Гайдегер вбачав дві найбільші «тоталізуючі» небезпеки для «людського буття»:

- 1) формування кіберпростору та віртуалізацію людської комунікації;
- 2) синтетичне поєднання антропосів східного й західного типів.

У принципі, Гайдегер не відходив від расового вчення та євгенічних підходів, притаманних німецькій науковій спільноті 1910-1940-х рр., але він поставив їх, після публікації праці «Питання про техніку» (1953), на нові гостросоціальні теоретико-методологічні рейки.

По-перше, мова – це ідентифікатор расово-культурної приналежності людини. Однак, разом із цією редуکتивною дефініцією (для «простаків»), мова виявляє ще й «глибинний» онтологічний сенс та екзистенційне призначення конкретного людського підвиду (таким є носії певної групи мов, самостійної мови, автономного діалекту). Позитивне чи негативне, в естетико-етичному контексті, спрямування кожного мовно-культурного континууму зумовлює ролі та функції цього людського співтовариства у темпорально-просторовому дискурсі⁶. Отож, рухаючись за Гайдегером, можемо підкреслити: мова володіє як позитивними, так і негативними значеннями. За кількісним встановленням переваг цих значень, ми здатні визначити функціональну приналежність етнонаціональної чи соціально-економічної групи людей. Позитивні значення свідчать про подальший розвиток групи, її еволюційну придатність, перехід на нову стадію психоісторичного колообігу. Негативні значення свідчать про «загнивання», «редукцію» та «деградацію», що перетворює групу людей в «середовище бродіння» деструктивного призначення. Оскільки екзистенційне «добро» та екзистенційне «зло» необхідні онтологічно, то й мови мають детермінувати позитивні й негативні специфіки людських співтовариств.

По-друге, «східний» та «західний» світогляди володіють кардинально відмінними методиками сприйняття («перцепції») позитивних і негативних значень. Те, що вважається позитивним для «західняків» виступає однозначно негативною річчю для «східняків». Крім того, оскільки «західна» людина не здатна зрозуміти «східну», то цього й не варто робити. Потрібно відмовитись від осмислення критеріїв, що «мисленню не надані буттям». Осмислювати ми можемо лише себе. І тут, на думку Гайдегера, «західнякам» пощастило більше, оскільки ключова особливість західного типу світогляду – юриспруденція.

Що ж означає «юриспруденція» для Мартіна Гайдегера?

Перш за все, це не закон чи право, а «уніфікаційний ейдос» – конкретний прояв абстрактності, що ще в давньогрецького мислителя Аристотеля перетворився на «форму» (єдиний засіб репрезентації першоелементного «змісту»). Ідея уніфікації, як гармонійно-структурний естетичний напрямок,

---

⁶ Fernandez-Rubalcaba E. G. The Temporary Decisionism in Ernst Junger, Carl Schmitt and Martin Heidegger and the Christian von Krockow Contradecisionist Analysis. Vox Juris. 2020. Vol. 38. Issue 2. Pp. 185-209.

вплинула на формування «єдності західного світогляду»⁷. В цьому, на думку філософа, сила «колективного Окциденту». «Східняки» не володіють світоглядною єдністю, вони не здатні впоратись із абстракціями одне одного, тоді як «західняки» отримали від античної доби ключові слова: уніфікацію, унітаризм, системність, інформативність (для Гайдегера йдеться переважно про Велику Елладу, хоча він неодноразово апелював і до римського цивілізаційного впливу). Поняття «інформація» в Гайдегеровському сенсі прямо корелює із уніфікацією. Відтак, юриспруденція просто є методикою репрезентації світоглядної спрямованості західного мовно-культурного континууму. Для сходу «юриспруденція» онтологічно не притаманна.

Формування західного світогляду для Гайдегера почалось із давньогрецьких філософів – Анаксимандра та Геракліта. Їх він пропонує вважати не лише засновниками правової чи політичної філософії, але й «філософами-аналітиками». Він стверджує, що їхня термінологія, рецепційована пізнішими мислителями-еллінами, розглядала юриспруденцію як абстрактну ідею порядку, тоді як порядок – це завжди гармонія, а естетичне уявлення про гармонію передбачає уніфікацію звуків, кольорів, інших субстанцій⁸. Отож, правознавство для Гайдегера первісно означало не стільки пошук справедливості й здійснення правосуддя, скільки мало на меті організацію суспільства гармонійним чином.

Якою ж була та залишається історична форма організації суспільства гармонійним чином? Яким є психологічний ейдос юриспруденції?

Гайдегер наголошує, що право проходить шлях трансляції та рецепції через мову та мовно-культурні континууми. Відповідно, саме в порівняльній лінгвістиці потрібно шукати основи праворозуміння та принципово важливі детермінанти для генези держави і права. Юриспруденція, як сукупність «права» й «закону», виступає для Гайдегера всього-навсього «похідним елементом», «абстрагованим наслідком» мови – ейдосу людського мислення. Ось чому західні та східні правові практики ніколи не зйдуться в гармонійній єдності. Вони засадничо відрізняються за категоріями й критеріями мисленнєвої діяльності їхніх носіїв⁹. Це ж, у свою чергу, означає, що

---

⁷ Blakely Jason. The Hermeneutics of Policing: An Analysis of Law and Order Technocracy. *Critical Review*. 2019. Vol. 31. Issue 2. Pp. 160-178.

⁸ Suarez David. A dilemma for Heideggerian cognitive science. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2017. Vol. 16. Issue. 5. Pp. 909-930.

⁹ Lorenzo J. M. C. Overcome the Hybris of Humanism. Thesis for a Posthumanism of the Kenosis after Heidegger. *Kriterion-Revista de Filosofia*. 2018. Vol. 59. Issue 141. Pp. 745-764.

глобалізація приречена на нездійсненність.

Lecturer Olena Petrushenko (Vinnitsya, Ukraine).

Martin Heidegger's Legal Linguistics

This article is a general author's view of the problem of legal linguistics in the philosophical heritage of the great German existentialist – Martin Heidegger. The author believes that Heidegger viewed jurisprudence through the prism of Greek ontological terminology and correlated it with Western ideological features. Consequently, it is linguistic research that can provide the key to understanding the legal consciousness of a particular people (or the cultural context of nations).

Key words: Existentialism, Ontology, Occidens, Oriens, Western Thinking, Being.

старший преподаватель Елена Петрушенко (Винница, Украина).

Юридическая лингвистика Мартина Хайдеггера (1889-1976)

Статья представляет собой общий авторский взгляд на проблему юридической лингвистики в философском наследии великого немецкого экзистенциалиста – Мартина Хайдеггера. Автор считает, что Хайдеггер рассматривал юриспруденцию через призму греческой онтологической терминологии и соотносил её с западными мировоззренческими чертами. Следовательно, именно лингвистическое исследование может предоставить ключ к пониманию правосознания того или иного народа (или же культурного контекста народов).

Ключевые слова: экзистенциализм, онтология, Окцидент, Ориент, западное мышление, бытие.

викладачка Олена Петрушенко (Вінниця, Україна).

Юридична лінгвістика Мартіна Гайдеггера (1889-1976)

Ця стаття – загальний авторський погляд на проблему юридичної лінгвістики у філософській спадщині великого німецького екзистенціаліста – Мартіна Гайдеггера. Автор вважає, що Гайдеггер розглядав юриспруденцію через призму грецької онтологічної термінології і співвідносив її із західними світоглядними рисами. Отже, саме лінгвістичне дослідження може надати ключ до розуміння правосвідомості того чи іншого народу (або ж культурного контексту народів).

Ключові слова: екзистенціалізм, онтологія, Окцидент, Орієнт, західне мислення, буття.

* **Петрушенко Олена Федорівна** – завідувачка підготовчих курсів Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, старший викладач кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. E-mail: petrushenkolena1948@gmail.com.